

A népköltészet.

népköltészet: szájról-szájra szálló hagyománykincs, melyből az idők folyamán sok elkallódik, de újabb anyaggal is gyarapodik. A népnek ugyanis éppúgy megvannak a maga költői tehetségei, mint a felsőbb társadalmi rétegnek s ezek gyarapítják a hagyományként őrzött szellemi vagyont. Nem a személytelen nép költ tehát, hanem az erre született egyesek, akik azonban nem egyéni stílusban költenek, hanem a közösségében. Az jellemzi a népi költőt, hogy bőven merít a már közösnek elismert szellemi hagyaték-ból, viszont nem tart számot egyéniségének elismerésére. A népköltészet tehát a plágium vádját, sem annak megbélyegző voltát nem ismeri el. Ha a felsőbb társadalom költői termékei leszállanak közéjük és magukévá teszik, a szerző nevét nem jegyzik meg.

A nép szellemi termékeit a nagyközönség a felsőbb társadalmi réteg műveltségének szempontjai szerint ítéli meg. Általában csekély értékűnek tartja, mert nem közelíti meg a felsőbb társadalmi réteg költészetének iskolapéldáit. Nem felel meg a stilsztika és poétika szabályainak, nem irodalmi nyelven szólal meg, stb. Viszont érthetetlennek tartja, hogy az irodalom remekeit a nép nem értékeli.

Ennek a kölcsönös megnemértésnek főoka a nép és a felsőbb társadalmi réteg szellemi műveltségének nagy különbsége és egymástól való nagy távolsága.

A középkorban a műveltek a latin remekírókat olvasták. Aki pedig verselt, latinul tette. Erdősi Sylvester János már magyarul verselt, de klasszikus formában. Berzsenyi Dániel még pattogó görögös versekben ostorozza a „Romlásnak indult hajdan erős magyart“, aki letépte nemzeti köntösét és idegen ruhába öltözött, de Petőfinek és Aranynak kellett jönnie, hogy a magyar versről is lépje az idegen köntöst, és a nép nyelvét és előadásmódját ismertesse el nemzetinek és magyarnak.

Közelebb áll e kétsíkú magyar irodalom a dal terén, mivel e tekintetben a felsőbb társadalmi réteg túlnyomó része még népnek tekinthető. Szereti, szívesen hallgatja, énekli, hangszeren játssza, sőt maga is költi a népdalt s hogy e téren nem áll messze a hagyomány-őrző rétegtől, a néptől, az is bizonyítja, hogy a nép az úri szerzők népies dalait hamar átveszi és elismeri a magáénak. Érdekes azonban, hogy az ilyen népies magyar műdal szövegét nem ülteti át a saját dialektusára, hanem irodalmi nyelvű szövegével énekli, ahogy a felsőbb társadalmi rétegtől hallotta.

HÚSVÉTI HÍMES TOJÁSOK

Roszbabb a helyzet a nép elbeszélő költészete terén. Itt elsősorban a népballadát említhetjük.

Habár a székely népballadák legszebb példáit már az iskolában is tanultuk, mégsem tudott ez a műfaj gyökeret verni a magasabb társadalomban, sőt a népnél is kiveszőfélben van, mert jelentőségét és éltető körülményeit elveszítette. Ugyanezt mondhatjuk a népmeséről is. Népmondáink talán még nem jutottak ennyire, de lassanként azok is feledésbe merülnek. A könyvek által terjesztett történelmi hagyományok lassanként háttérbe szorítják a parasztok csacska meséit már Anonymus óta. Az írásbeliség terjedésével különben velejár a szájhagyományok hanyatlása.

A nép költészetének s általában a népi szellemi élet megnyilvánulásának megvoltak a hagyományos iskolái, a játszóterek és félig-meddig szórakozásszámba menő közös munkák, mint a kalákák, fonók, tengerihántás, tollfosztás stb., ahol a nép lelke esténként a fárasztó testi munka után a fáradtság ellensúlyozásaképpen kibontakozott. A szellemi hagyományok átvételére és átadására született egyének, a nótafák, mesélők, elbeszélők, tréfálók, itt öntötték ki lelkük tárházát a hallgatók előtt.

Ezek a hagyományos átadási és átvételi alkalmak lassanként megszűntek, aminek nem utolsó sorban a felsőbb társadalmi réteg, főleg pedig az egyházi és világi hatóság az oka. A nép szórakozási közösségét, a fonókat az „erkölcstelenség“ melegágyának kiáltják ki s mint „nem engedélyezett“ vagy „tiltott“ összejöveteleket hatóságilag üldözik. Persze az erkölcstelenség igen tág fogalom s a népi közösség erkölcsi felfogása más, mint az úri közösségé. A lányok a fonóba a szüleik engedelmével mennek s ha a helyi erkölcsi felfogással összeütközésbe kerülnének, szüleik nem engednék őket oda, sőt maga a közösség is megróná őket. De már azzal senki sem törődik, hogy mi lesz az erkölccsel, ha a leány mint cseléd a városba kerül, ahol a saját közössége már nem ellenőrizheti.

Általában semmibe sem vesszük azt a hatalmas nemzetmegtartó erőt, amit a népi közösség jelent s mintha minden hatósági intézkedés arra irányulna, hogy a nép apróbb zárt társadalmi közösségét megbontsa. Nem lehet „csoportosulni“, összejöveteleket, táncmulatóságokat tartani, csak hatósági engedéllyel, amiért fizetni kell.

Még a közelmúltban is szokásban volt, hogy a leányok szombat este karöltve végigdalolták a falut. Ma ezeket „közcsendháborítás“ címén elítélik, vagy a csendőr szétkergeti a dalolókat. A legények — ha egybűt nem — de a korcsmában kimulatják magukat. Azok az alkalmak azonban, ahol a két nem összejöhett és egymással megismerkedhetett, amely alkalmak a népköltészet melegágyai voltak, lassanként megszűntek. Így gazdag népköltészetünk elsorvad a közigazgatási zaklatások miatt.

Györffy István